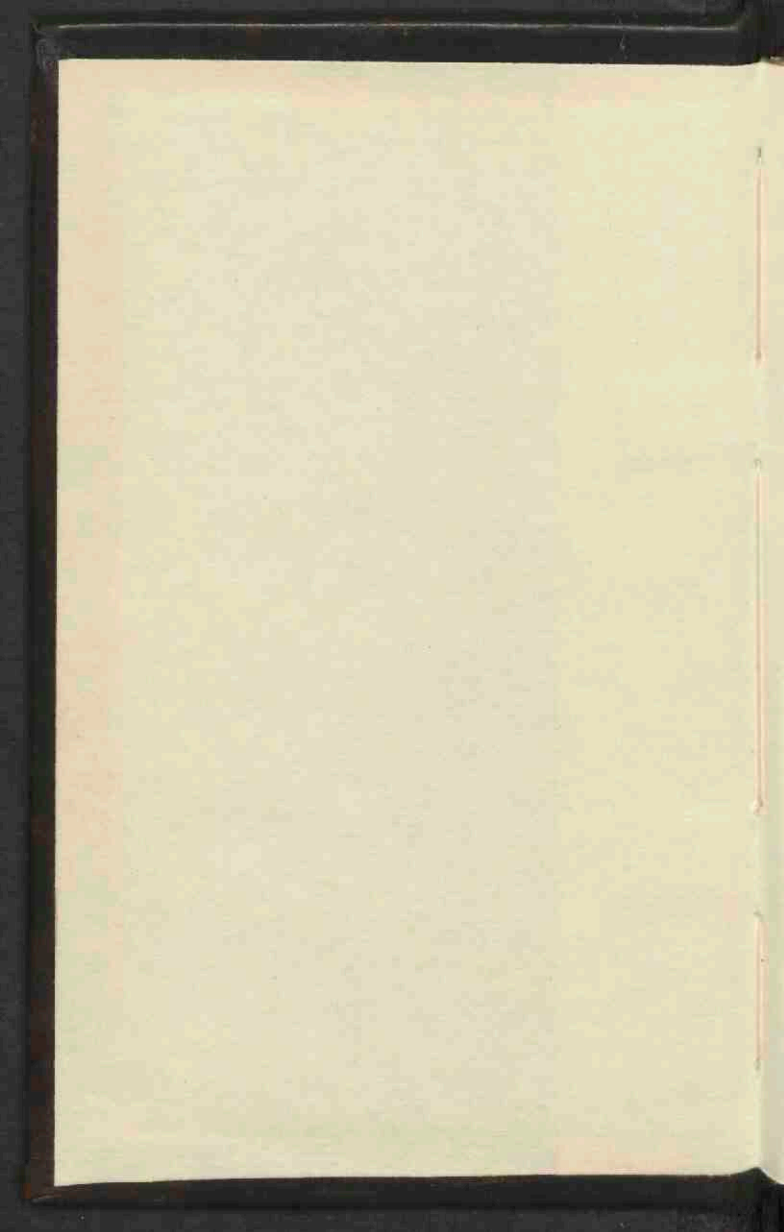

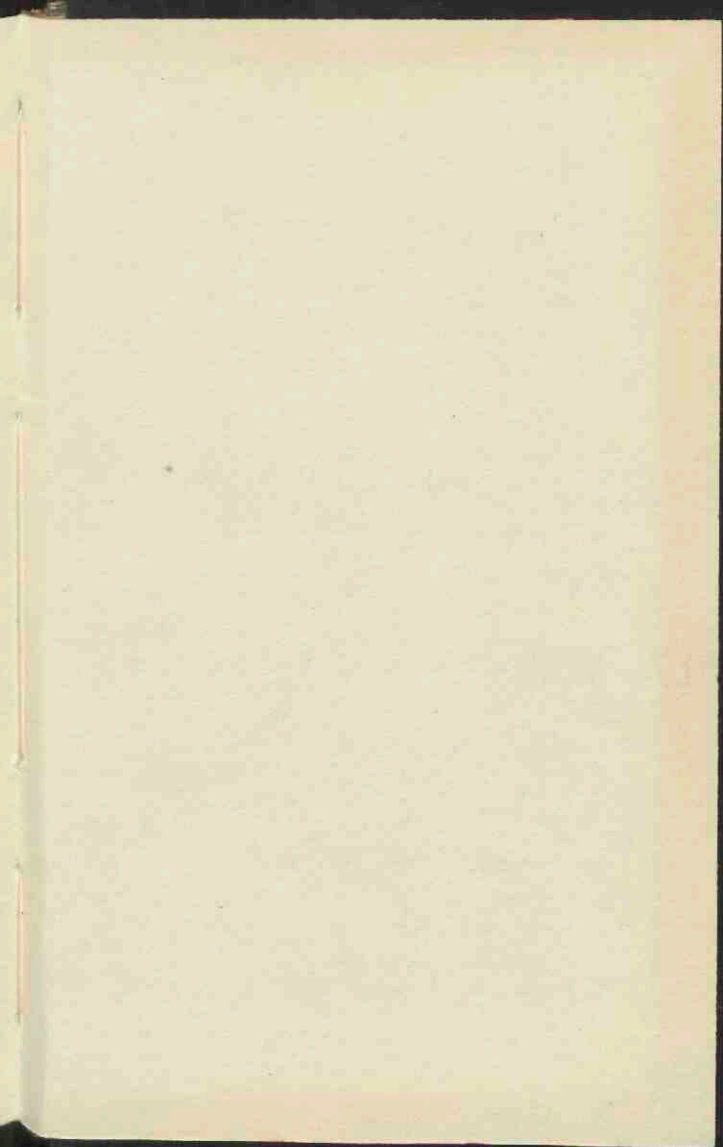

Het profijt der vrouwen : in het welcke geleerdt wordt de remedie tegen alle gebreken der vrouwen, weduwen, meyskens, ende alle andere personen : oock om kuyselijck te leven.

<https://hdl.handle.net/1874/350729>

ORA
d.

V
S
I
N

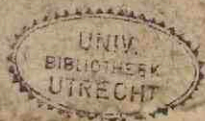
Het Profijt der
VROUWEN;

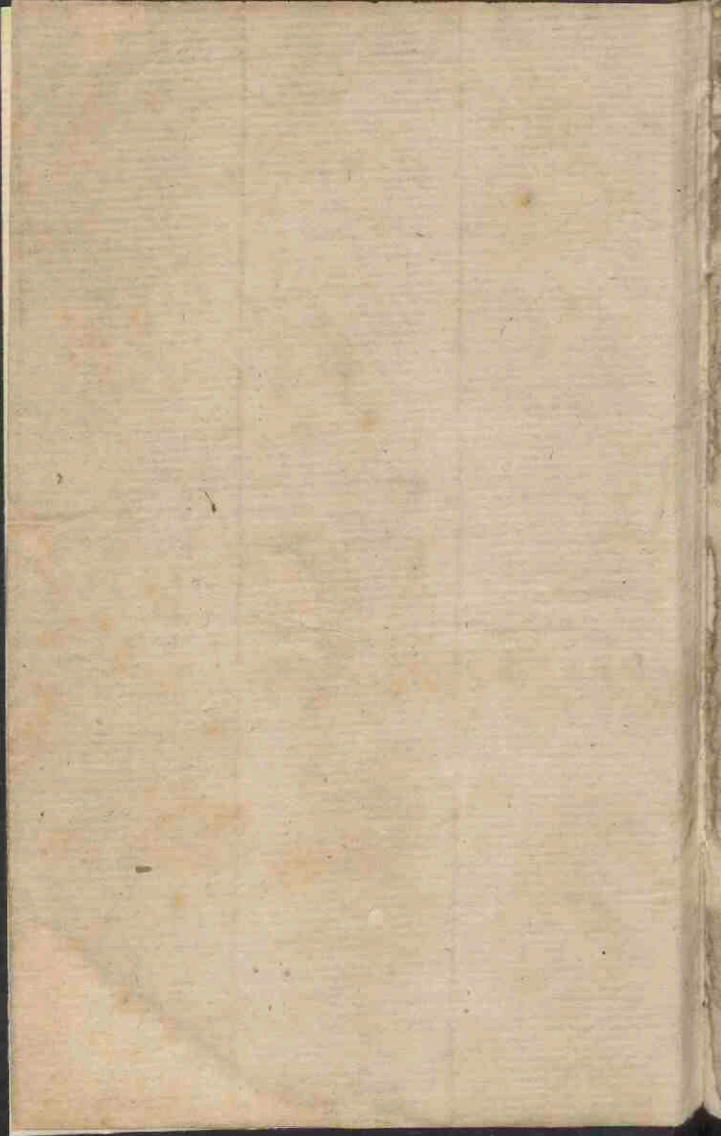
In het welcke geleerdt wordt
de Remedie tegen alle Wechelen der
Vrouwen/ Weduwen/ Wepaens/
ende alle andere Perſoenen:

Oock om kuyſchlyck te Leven.
Den verdrooghden Mans om hun
Nature te verſtercken en te reſtaureren.

Let Vruiſters wie ontrent u gaen,
Een malle greep is haest gedaen.

PROLOGE.

Een Vrouwken spreeckt.

Godt sterckt u in deughden Printere.

De Printere.

Dat moet u Godt loonen schoon minnelijck kindt.
't Vrouwken.

Ghy pleeght dichwils wat nieuws te brengen in
pint:

Hebby nu niet wat goeds dat den Geest behaeght?
De Printere.

Ja ick schoon Iesken om dat ghy 't bzaeght /
't Welck de melancholpe sal nebet leggen.

't Vrouwken.

Waer af sal 't tracteren?

De Printere.

Dat sal ick seggen.

Men seyd als een mensche wat heeft verheken /
Daer hoorz hy seer geern ende dichwils of spreken /
Exempelen aen my selven edel Weeldcken soet /
Want ick de Vrouwen vernim' boben schad of goet
Daerom ga ick nu upt jongst gesyn /
Wat goeds pzingen hoorz 't edel Vrouwelijck gezyn /
Dat noch niet seer en is beken.

't Vrouwken.

Ghy hebt dichwils van Vrouwen geprent /
Maer my dunckt 't is meer tot schamp en spijt /
Dan upt lieffelijcken Alder sonder berwijt.

De Printere.

Ick en doe niet des sekiers zijt /
Al duncket u / dat segh ick by mijn 'er trouwen.

't Vrouwken.

Leest dan wel ober 't bedroggh ver Vrouwen /

Wat ghy hoorts in Drinte hebt upt gegeven /
En is dat niet den vrouwen tot spijt geschreven ?
Wat meynop daer anders upt/doet'et my vermaen.

De Printere.

't Is is in spijt noch in schamp gedaen.

't Vrouwken. Waerom dan ?

De Printere.

Tot 'er Vrouwen leertugen siet /

Bin dat sp souden (vaet wel mijn bedbedt)
Maer schade te verhaelen / die Mans hebben tot
Zonchaerts /
Hoerceders / Dobbelaers / Rijvers / ende Nacht-
zonchaerts /
Upt-dragers / dat men t' hups wel soude behoeben.

't Vrouwken.

Ghy Mans tot alle gebepnsthepb groen /
Een eerbaer Vrouw wil sulche wrake niet doen /
Die goet is sal haer sulchs niet onderwinden.

De Printere.

Een goede (soo Salomon seyd) wie false binden ?
Derre van hier aet 't epnde der Herden.

En zijn niet heel Wijsen (van grooter waerden)
Gebrocht door Vrouwen tot'er sinnen verwoethepb;
Seght my waer blijft van der Vrouwen goetthepb;
Oft zijn dit fabnlen / zint dies bedacht ?

't Vrouwken.

Han on-manterlijcke liesde heeft dat gewracht /
Dat sp van alle wetenschap waren berooft.
En de Mans (seght my) en zijnse niet het hooft ?
Sy hadden wederstaen mogen / spade en broegh-
Printere. Nu van dien genoegh.

't Vrouwken.

't En is niet genoegh :

Nis ghy sminers Drinten wilt / soo gaet te hant
Drinten van u onderlaten Mans / Die

Die nacht en dagh sitten op de bier-banck/
Hoereren/ dobbelen/ haer leben lanck/
Wijf en Kinderen gebzeck laten ijden/
En t'huys dagelijks niet dan schelden en stryden /
Alle geneught ende hzede aen den doypel stooten /
En bannen en bloecken onberdzoten /
En tieren of sp den dupbel in hadden/
En buptens huys met leelijke tadden
Hoereren/ hanchetteren/ en den sin verhoogen.

De Printere.

Wat soud' ich daer beel af printen mogen /
Want soo de Wijse Man sepd / soo sullen sp 'e
Quaedt genoegh hebben / al komt hun tijdt :
Als 't Godt al loonen sal na der wercken beschepdt /
Hoe staet 'er geschzeben? Cui cui rixe.
Ende daer toe / cui suffoio oculorum.
Nonne his die gaen van Vino hzom
Et student calicis Eporandis.

Dat is soo beel te seggen gewis
Wien sal het eeuwige Wee oberballen?
Wien sal knozinge der Zielen vergallen?
Wien sal toe-komen de blindtheydt der Oogen?
Van des Bronckaerts / hoererende wercken?
Want daer staet/op haer quaedt sp niet en mercken:
Als sp komen in de diepte der sonden /
Dit sal hun geschien : Wilt dit wel gronden /
Die dagelijcx drincken/en der Hoeren boecken lesen/
En met vollen potten altijd berfmooyt gaen.
't Vrouwken.

Nu genoegh van desen :

My souden arguerende aen geen eynde geraken /
Maer segget my/ ti Boeck dat ghy nu gaet maken/
Hoe sal 't heeten?

De Printere. Het Profijt der Vrouwen /

Daer men blaerlijcken sal mogen aenschouwen /
Raedt en Remedie voer alle gebreken /
Die den Vrouwen onder de Leden steken :
Zijdp nu der materien wel vzoet
Die ick Printen sal wilt Godt loben !
't Vrouwken.

De woorden zijn goedt
Godt gebe u geluck daer toe sonder termijn.
Dit volgende.

De Printere.
Vrouwen dat moet waer zijn/
Godt loons u der jonsten/ want ick nu beginnen/
Met den hulpe van den Koningh der Seraphinen.

Het besluyt der propoosten.

Om beter te komen tot onsen Propooste/ ende dat
onse Materie den Leden bequamer soude zijn/
soo stelle ick tot eene Slechten diuersche raden ende
Curaten/ op dat men proebe ende te wercke stellen
magh/ soo wat daer best af te gekrijgen is/ met de
mede-werckinge der gratten Gods.

Maer ick subnuteere my der goedertterenthepd
ende sachtmoedighed der Vrouwen/ ende ick bidde
hen ootmoedelijcken/ dat sy hen op my niet en storen/
noch vergrammen/ om dat ick hier van hare secreten
ende gebrekelichheden vermane/ het welke ick niet
en doe tot haren spijt ende verwijte / maer tot haren
proffijte / om dat sy souden hebben welbaren ende
gesondhepd. Ende om dat een Melancholicus zwaer
herte maecht/ zwaer bloedt ende slechten/ daeromme
seggen de Meesters dat 'er geen beter Medicijn en is
tot gesondhepd/ van een vrolijck herte : Daerom sal
ick eerst daer op beginnen mijn Materie.

Register

Register ende Tafel van dit Boecksken.

- O** M een Vrouw vrolijk te maken.
Tegen het wasschen ende groot worden van
Maeghden ende Jonckvrouwen Bozsten.
Om der Vrouwen / Jonckvrouwen / of Maegh-
den die stappe Bozsten hebben / hardt te maechen.
Om der Vrouwen Bloeme te doen komen.
Om der Vrouwen Bloeme te doen stelpen / dat te
lange ende te veel is.
Om den witten Bloedt der Vrouwen te stelpen.
Dooz't op-stooten ende pijnlichhepd der Moeder.
Dooz de herbuplinge / ende de verkourhepd / der
Moeder.
Tegen de zeerichhepd aen der Vrouwen schamel-
hepd.
Om Vrouwen te reynigen als se haer Bloemen
hebben.
Om Vrouwen vruchtbaer te maken.
Om Vrouwen lichten Arbejdt te doen hebben /
van 't Kindt.
Om Vrouwen te reynigen nae de Geboorte.
Om Vrouwen die een Doode Kindt by haer heb-
ben / af te drijven en lustigh te maken.
Om Vrouwen / Mannen / ende alle andere Per-
soonen / kupschelijck te doen leven.
Om een Vrouwe te doen reynigen nae de Ge-
boorte / die niet genoegh gereynicht en is.
Dooz Vrouwen die in haer Arbejdt geforceert zijn
Tegen den grooten Rupck der Vrouwen.
Wat den Vrouwen goet is / ende versterckt / die
Kindt dzagen.

Wat den Vrouwen quaedt is die Kindt dragen.

Voort Vrouwen die Kindt dragen ende Kindt
soogen / dat 'et den Kinde niet en schadet.

Wat den Vrouwen veel Melchs bzencht in haer
Borsten.

Wat de Melck doet verzoogen in der Vrouwen
Borsten.

Tegen Zweerende ofte gezwollene Borsten / die
berhard zijn van de Melck / ofte van 't overbloedigh
Bloeden.

Voort Vrouwen ofte Mannen die haer Natuur
verkencht hebben by Venus.

Voort Mannen die van haer Natuur verzooght
zijn / 't zij van Euderdom ofte andersints.

Voort Vrouwen / of Maeghdekens / die Schoon-
heyt begeren / ende om een schoon Blanch Lijf / ende
Mensicht / te maken.

Tegen 't rood opdragende ende leelijhe aengesicht.

Tegen de bleekheyt des aengesichts.

Ich sal hier stellen voort dese voorszrebene dingen /
tegen elck bysondere goede diverschen Raedt / om
wat daer best te krijgen is / dat men dat useren
magh met de minste kosten. Ende men magh het
meest wel verkrijgen / die de Krupden kent / ende in
den Somer is 'et best.

Ende in den Winter moet men besigen tegen de
voorszrebe Gebreken / de Gedistleerde Wateren
der Krupden / die ghy hier na sult vinden.

5

Het Profijt der
V R O U W E N.

**Om een Vrouw vrolijck
te maecten.**

De Meester der Medecijnen / seggen dat wilde Eype kan groote bzeughd maken / ende sy wast by vuple watere / daer Dozschē wouen / de Meesters heeten die Krupdt in 't Latijn Rifus , dat is een lagchen / want Dozschē / Padden / ende andere Fenijnige Dieren daer af lagchen. 't Is oock van sulcker naturen / dat geen Fenijnigh Dier daer af en komt / 't en heeft van bzeugde zijn Nature en vuplnis daer op gewozpen. Maer het soude wel dsenen den Maerlanchofctis / die van drooger en koudcr Naturen zijn / die tegen hen selven spreken / ende luttel bzeughden hebben / want als men dit Krupdt etet / soo doet dat den Mensch soo seer lagchen / dat sy daer af sterben soude : Maer ick rade vooz alle dingen / die in 't Lijf niet te nemen / noch besigen / van met andere dingen.

De Bloemen van Rosemarijn gepoedert / ende in Wijn genut / maecht de Vrouwen eenen vrolijcken moedt / ende sterckt haer Nature ende Bloedt.

Avicenna in zijn Boeck De veribus Cordis, seyde: Saffraen dschmaels van Vrouwen gebesigt / maecht se seer vrolijck ende geneughlijck / maer men moet den Saffraen besigen met een luttel 't seffens / want sy bzeught den Hertan soo grooten bzeughd / dat den Persoon die des te veel besigen / van
A 5 bzeugh-

breughde soude sterben / alsoo deselve Avicenna dat
beruyght / veel in zijnen tijdt gessen te hebben.

Tegen 't wassen en groot wor- **den der Jonghbroutwen ende Maeghoen Borsten.**

Cicuta ofte Winterlinck / dat Krupd gestooten met
zijn Bloepsel / en neemt het Zaed / en daer af een
Plaester gemaekt / en die gelept om de Jonghbroutwe
Borsten / dan blijvende klepn ende wassen niet meer.

De Plaester is oock goet voor Vrouwen die lie-
ber hebben / ende sien / eenen anderen Man dan den
haren. Voor Vrouwen die van houder Nature zijn /
ende sonder lust. Voor Vrouwen die scrupuleus zijn
van constentie / en maken Vierdagen ende Apostel-
dagen / ende en willen den Man geen bziendichap
bewijzen / noch met hem conuersatie hebben. Dese
Vrouwen sullen dees Plaester nemen / ende slaense
de Mannen om haer Schamelheyt / hem wijs ma-
kende dat 't goet is om eenige andere Kranckheyt
of Sichte / die haer Mans hebben / want het beneemt
den lust ende kracht der Mannen / ende verdooght
haer Natuurlijk Zaedt.

Water gedistilleert van 't boorspde Krupde / is
goet voor Jonghbroutwen / of Maeghden / die haer
Borsten te groot worden willen / ende van eenen Lin-
uen doech daer in genet / ende Lauw op de Borsten
geslagen / dat doerse minderen.

Om slappe Borste hard te make

Maeghden of Jonghbroutwen die Worme ofte
slappe Borste hebben / sullen nemen een Linnen
doech / dat of vier werben 's daeghs genet in 't wa-
ter Gedistilleert van on rijpe Sleen / ofte oock Hou-
Peeren

Deeren ofte wilbe Deeren/ende soo daer op gelepdt /
maectse pzooper / hardt / rondt ende bequaem.

Wat de Vrouwen haer Bloemen /
ofte *Mensicum* verwecht / en doet komen.

Dioscorides seyd: Aberone met Myrthe te samen
Gepoedert/ende met Wijn gedzoncken/bzenght
den Vrouwen haer Bloemen.

Een Vrouwe die haer Bloeme niet en heeft toe
haere tijdt / sal zieden roode Bzoets-bladeren in
Wijn/ende dzincken daer af/'t sal haer helpen sonder
twiffel. Ende een Meester Platearius seyd: Hier
in Gebadet tot 'en Nabel toe / helpt oock seer.

Plinius seyd: Een vrouwe sal nemen Balbanum
ende Mastick / ende resolberen ofte smelten die in
Boom-Olpe/ende maken daer af een Passarium of
Capken / ende leggen dat in haer Vrouwelichhepd /
ende dat sal haer Bloeme verwecken.

Avicenna. Knof-loock met zijne Krupden in Wijn
gezoden/ende soo gedzoncken/bzenght den Vrouwen
haer Bloeme.

Avicenna. Affodillus of Poudrwozrel / of Hon-
dert-hoofden met Wijn gedzoncken / is den Vrouwen
seer goet / die haer Bloeme verstoppt zijn.

Balsam met Boom-Olpe van den Vrouwen ge-
dzoncken / en een Pessarium gemaect daer Boom-
Olpe in is / en soo in haer Vrouwelijchhepd gedaen/
doet den Vrouwen haer Bloeme weder komen / die
10 ofte 12 Jaren achter gebleven zijn.

Castoreum ofte Beber-gepl / met Peper ende
Honing-water/Wassa genut / bzenght den Vrouwen
haer Bloeme.

Serapio.

Serapio. Lijnzaedt gezoden ende een Plaester
daer af gemaect / ende soo warm op der Vrouwen
Bupck gelept / doet komen haer Bloemen.

Vrouwen die haren tijdt van haere Bloemen niet
en hebben / die sullen eten Munte / ende daer af dzinc-
ken / soo komt haer Bloeme weder.

Dioscorides. Dypst / of wilde Magelijne / met
Wijn gezoden / ende Boom-Olpe daer onder ge-
menght / ende dat op een Linnen doeck gedaen / ende
op de Schamelhepd der Vrouwen gelept / beneemt
de hardighepd der Moeder / ende bzencht den Vrou-
wen haer Bloeme.

Bolpe in Wijn gezoden / ende soo gedroncken van
Vrouwen die haer Bloeme niet en hebben / gelijk
dat behoort / is boor hun seer goet.

Dioscorides. Wijn gedroncken daer Onser Vrou-
wen Bedstroot in gezoden is / bzencht de Vrouwen
haer Bloeme / ende beneemt haer de steecten ende
pijne in den Bupck.

Petelen-Bladeren gezoden / ende met Myrthe
gemenght / bzencht den Vrouwen wederom haer
Bloemen.

Verbena of Vser-kruydt in Water gezoden / ende
genut / repncht der Vrouwen Moeder / ende bzencht
haer Bloemen.

Eerd-noren / ofte Eerd-appelen in Water gezo-
den / ende dat gedroncken ; helpt.

Van Gedistilleerde Wateren / dienende tot 'en Steecten ende Brancheden.

Water van Pimperellen's morgens en sabonds
gedroncken / dize ofte vier dagen / bzencht der
Vrouwen Bloeme.

Betonnen-water 's morgens ende 's abonds ge-
dzoncken i' elckens twee oncen/ supbert de Moeder/
ende doet boort komen der Vrouwen Borsten.

Pollepe-water twee-mael daeghs gedzoncken/
twee of drie dagen lanch/ i' elckens anderhalf once/
brenghet den Vrouwen haer Bloeme/ soo verre als 'er
in den tijdt is/ dat sy se hebben soude.

Byboet-water gedzoncken 's abonds ende 's mor-
gens i' elckens twee oncen/ brenghet den Vrouwen
haer Bloemen: Oock helpt het water daer toe/ dat
men 't Lijf van den gordel nederwaerts/ daer mede
bestrijcket ende zalft.

Camillen-water gedzoncken twee-mael daeghs/
anderhalf once/ brenghet den Vrouwen haer Bloeme
als sy dat drie of vier dagen smorgens ende sabonds
drincken. In die manieren gedzoncken doet oock
Honingh-maluten-water.

Wat de Vrouwen haer Bloeme stopt/ die se te lange ende te veel hebben.

Pnelijcken is der Vrouwen Bloede/ maer die dat
met eenfge krupden van Gedistilleerde Wateren
wil stelpen/ sy sullen in tijdt begaen nae bequaern-
heyd der Persoonen/ op dat het niet te haest gestopt
en worde/ noch niet belet en worde om tweederlepe
oorsaecken. Ten eersten/ om dat elcke Vrouwe dat
hebben moet/ want dat is een supberinge der Vrou-
wen. Ten anderen/ dat 'er niet belet en worde/ want
anders trecket den Vrouwen in 't Hoofst/ ende in de
Lenden/ ende somtijds zwelt hun den Buph daer af.
Daerom en sal men dat nimmermeer stelpen/ 't en
ware by stoutolghed/ krankheden en slecten/ dat
men het stelpen moeste/ soo sal men 'e lichtelijck
bestaen.

Duurt

Wuert de fleckite der Vrouwen te seer langh / soo
ziedet de Bladeren van witten Bpboet/ende dyncht
daer af / het vergaet terstondt.

Teskens-kruydt of bursa Pastoris, gestooten/ende
achter op der Vrouwen lendenen gelepdt en gebop-
pen/ is de Vrouwen goet die haer Bloemen te veel
hebben / soo Dioscorides seyd. Sutchet met Wijn
gedroncken/ helpt den Vrouwen die haer Bloeme te
lange hebben / ende bysonder 't zaedt gepoedert ende
soo gedroncken.

Avicenna. 't Sap van Sleen / verhoelt seer de
heete Tichamen / ende beneemt den on-natuurlijke
hite. Ende hier omme stoppet ende drooght 'et de
Tichamen van alle loopen.

En Plaester gemaect van Leber-kruydt / gelept
om de Dron'lichheyt beneemt den loop der Bloeme.

Beem-zaedt / ofte Semen geneke, beneemt den
loop der Bloemen / die langen tijdt geduert heeft /
ende reynicht de Maeder.

Die haer Bloeme te veel heeft/die sal zieden Gal-
noten in Regen-water/ende mengen daer onder 't sap
van Weegh-breen / ende maecten een Pessarum
van Boom-wolle/ende netten dat wel in het boorsz-
Water / ende dat alsoo in haer Dronw'lichheyt ge-
daen / stopt den Vrouwen haren loop / ende helpise
seer wel.

Oock sullen de Vrouwen hier toe dickwils besigen
Porceleyn/want sy stopt haestigh Vrouwen die haer
Bloemen niet en stellen / sullen doechen netten in sap
van Weegh-breen/ ende die sullen sy dickwils achter
een doen.

En Pessarum gemaect van 't sap van Draken-
bloedt / gemenght met 't sap van Teskens-kruydt /
beneemt den Bloedt der Vrouwen Bloemen/ als sy
dat

8
dat eenen geheelen Pacht leggen in haer Vrouwelichhepd gelijk een Capken.

Virga Pastoris, of Carde-kruydt/ gepoedert/ ende met Erwoeten-sap genut/ stopt alle loopen/ die te seer loopen/ ende bysonder de loopen van der Vrouwten Bloemen.

Het wotete Wildt-zaedt gemenght met Hondingh-water / Welsa / ende soo gedroncken / beneemt den loop der Vrouwten.

Van de Gedistilleerde Wateren / tot den selven dienende.

Bonen-bloemen-water 's morgens gedroncken / oock des abonds / ses of acht dagen vervolgende / t'elkens anderhalf once / stopt den Bloedt der Vrouwten / die te lange duert. In sulcker mantere Psop-water gebestigt / stopt oock alsoo.

Een once van groote Weeg-breen water / daer onder gemenght Bolus Armenis een draghma / ende Lapis Emaricis, dat is Bloedt-steen / oock een draghma / en 's morgens / 's middaeghs en 's abonds gedroncken / stopt ende helpt den bloedt der Vrouwten.

Epken-loof-water / des daeghs driemaal gedroncken / t'elkens drie oncen / stopt seer den bloedt.

Herts-hoozn-water der daeghs een once ofte anderhalf once gedroncken / stopt seer der Vrouwten Bloedt / soo dat dichtwils gebonden is.

Klapper-Rosen / ofte roode Hoorn-Rosen-water t'elkens twee oncen / een Vrouwte te drincken gegeven / ende eenen doek daer in genet / ende tusschen haer Borsten gelept / stopt den Bloedt haer'er Bloemen / als sy te lange duurt / ende niet cesseert.

Water gedistilleert van Lilla convalium, dat zijn Meep-bloemen of Tellen van den Valsu / gedroncken drie

Dzie of bier bagen / 's morgens / 's middaghs ende
's avonds / t'elckens drie oncen ende een half / of drie
oncen / is goedt booz Vrouwen die haer Bloemen te
deel hebben.

Witte Tellen-water met Rose-water gemenght /
is goedt booz Vrouwen die haer Bloemen te deel
hebben / als sy in dit water netten eenen doech / ende
doen dat in haer Vrouw'lichshepb / soo komen sy te
rechter tijdt.

Voos Vrouwen die groote pijn

ende last hebben / van het op-stooren der Moeder /
ende oock die onlast is / ende van haer plaerse / en
van d' eene zijde tot de ander zijde vlieghe of gaet.

MEt Olpe van bitter Amandelen een Vrouwe
wel bestrecken om haren Nabel / is seer goedt
tegen de op-stootinghe ofte opstijginghe der Moeder /
als sy van d' eene zijde tot d' andere vlieghe ofte gaet.

Dioscorides. Een Vrouwe die haer Moeder van
d' eene plaets tot d' andere vlieghe ofte gaet / die op-
stoot ofte upt-hanght / die sal nemen Baldanum
ende Almantacum elckis eben deel ende mengen dat
te samen / ende stropen die dan op gloepende Holer /
ende dan sal sy daer over gaen / ende ontfangen den
reuck van onder.

Die haer Moeder op-stoot / die nemen de Gomme
Ladanum / ende stropen die op gloepende Holer /
ende ontfangen den reuck onder optwaerds.

Een Vrouwe die haer Moeder op-stoot / ofte gaet
van d' eene zijde tot d' andere / die sal nemen Peonten-
horen 15. in Millicratem , dat is / Honingh-water /
gemaecht van Honingh ende Wijn / en sal dit drinc-
ken / ende 't sal haer wel helpen.

Peter.

Peper-Olpe is goed tegen alle gebreken der Moeder / ofe van koude gekomen zijn / soo sal men Peper-
Olpe op Kolen setten / ende ontfangen den reuck in
de Neus-gaten / ende sal de Moeder berooiken van
onder optwaerds / met Peper-Olpe / ende met Gome
me Landanum.

Gedistilleerde Wateren /

tot den selven.

M Aluwen oft Pappelen-water / dyse-mael des
daeghs gedroncken / t'elckens anderhalf once /
doet cfferen ende stillen de pijn der Moeder.

Camillen water tweemaal des daeghs gedroncken /
berdyjft de pijn der Vrouwen Moeder.

Uinden bloesem water sal men te dyncken geben
den genen (dat sy het niet en weten wat 'et is) die de
Arme-sucht oft Moeder-sucht hebben / soo genesen sy.

Mupsoor-water dyse ofte dier-mael daeghs ge-
droncken al lauw / t'elckens twee oncen / is den Vrou-
wen goet / dien de Moeder op-stoot / ende krimpinge
om haren Nabel hebben.

Kattenklypdr-water / 's morgens / 's middags
ende 's abonds gedroncken / is goet booz de weedomt
der Vrouwen Moeder / t' sy van hitte of van koude.

Petelen-water 's morgens / 's middags ende
's abonds gedroncken / t'elckens anderhalf once / is
goet tegen de Baeremoeder die op-stoot.

's Morgens ende 's abonds t'elckens twee oncen
van Aberoen-water gedroncken / is goet tegen het
krimpden in den Bupck / ende tegen de pijn der
Baeremoeder.

Twee-mael daeghs wltte Telsen-water gedroncken /
ses of acht dagen lanck / t'elckens een once ofte
anderhalf once / is goet den Vrouwen die de Moeder
wee doet / waer af dat 'et oock komt.

Vlooz de kranckheyd der Vrouwen Moeder / of Matrix.

Dioscorides. De Vrouwen die gebreken hebben
aen hare Moeder / die sullen Melde / of Aciplex
in het Latijn / binden op haren Bupck / soo sal haer
de pijn cesseren / ende de Moeder sal daer af stillen.

Water daer Willen-zaedt in gezoden is / ende de
Vrouwen daer op geseten / als't wel warm is / ende
den damp of roock van onder opwaerds / is seer
goedt tegen de pijnen / weedommen / en kranckheden
der Vrouwen Moeder of Matrix.

Gele Velsen-wortelen / ofte Acorus in het Latijn /
in Wijn gezoden / ende de Vrouwen daer op geseten /
ende den roock daer af van onderen ontsaen / is goedt
tegen de pijn der Moeder.

De Moeder die upt-gaet / met Wijn bestreken is
seer goedt.

Wassien-kruydt in Water gezoden / ende gelept op
der Vrouwen Bupck / repnigt de Moeder / en geneest
de pijn in den Bupck.

Wijgen en Penegzeck-zaedt in Garsten-water
gezoden / ende den Vrouwen van onder daer mede
gestooft / die haer Moeder in haer rechte plaetse niet
en is / geneest die terstondt.

Eenen roock van Lautwer-bladeren gemaecht / en
de Vrouwen van onder daer mede beroocht / repnigt
haer Moeder / ende de Geboozte der Vrouwen / die
't Kindt dragen.

Wijnruyt gestooten / ende met Honingh gemengt /
beneemt de gebreken der pijnen / en het verbuplen der
Moeder / als den mondt of hals der Moeder daer
mede bestreken wordt.

Het zaedt ende wortel van Petercelle / van Man-
cedonien /

rebonden of Jonckvrouwen-merck in wijn gezoden/
ende met de waeffern de Vrouwen daer mede van
onderen gestooft / beneemt de pijn der Moeder.

Casus Feltr/een half loot poeders van Reinbaen
in Wijn gener / repnighet de Vrouwen Moeder.

Netelen-bladeren gestooten/ende op der Vrouwen
Vrouw'lichhepd gelept/bzenght de Moeder op haer
rechte plaets / ende maectse weder gesont.

Wortelen van Cerdt-noten / ofte Cerdt-appelen/
repnighet der Vrouwen Moeder/ boben alle anderen
Wortelen/als men die gebzuycht als volgt. Neemtse
ende snijdsse kleyn/ gelijk tafel-schijven/ende doet dit
in een doekstucken/ ende als dit in der Vrouwen scha-
melhepd gehouden wordt / soo treckt het veel bochs-
tigheben / ende onreyngheden / ende repnighet der
Vrouwen Moeder seer wel.

Mosch in water gezoden / ende de Vrouwen hier
mede van onder gestooft / beneemt alle pijnen ende
gebreken der Moeder.

Wop in water gezoden/en daer mede een Vrouwen
van onder Gebaept / repnighet de Moeder sonder
schade.

Van Gedistilleerde Wateren om
de Moeder te stercken / ende te conforteren.

Groote Weeghbreen-water van den Vrouwen
gedzoncken/conforteert en sterket de Moeder.

Graue Sabien-water gedzoncken twee of dze-
werf daeghs/ is goed tot allen saecken der Vrouwen
Moeder/en tot des selfs gebreke/ want het verstercht
de Moeder. Men magh het oock van bukten daer
op leggen/als een bochte Blaester / met Lijnwaer of
werck daer in gener. Dit magh oock in sulcher
manieren gedaen worden voor een koude Mage.

Uooz Vrouwen die de Moeder verhout is.

P Impernellen water gedroncken / 's morgens en
's abonds t'elkens een once oft ander half / is seer
goedt booz de verhoude Moeder der Vrouwen.

Boley water 's abonds en 's morgens gedroncken
t'elkens een once / is goet booz de verhoude Moeder.

Maseleyn water 's abonds ende 's morgens ge-
droncken / t'elkens een once oft twee / verwarmt en
versterckt de koude Moeder.

Uooz Vrouwen die haer Moe- der te seer verbuyt / ende verstoppt is.

Lillen-wortelen-water die blaetwe bloemen heb-
ben, ende daer af de Vrouwen gedroncken / drie-
mael daeghs / ende ober den Rookh ofte de Waessent
geseten / ende gebaep / is goedt tegen de pijn der
Moeder haer Orificium.

Twee-mael daeghs 's morgens ende 's abonds /
gedroncken t'elkens ander half once van Camillen-
water / verdrijft ende verteert de slijmicheyd der
Vrouwen Moeder / ende opent de verstoptheyd.

Munten water / ofte Meta in Lajjn / drie-mael
daeghs gedroncken / t'elkens een oft ander half once /
ende van buyten op de Moeder geleyt / met eenen
Linnen boeck daer inne genet / repnighet de Moeder.

Aberoon-water twee of drie-mael daeghs ge-
droncken / t'elkens ander half once, dat opent de ver-
stoptheyd der Vrouwen Moeder.

Uooz de zweeringe der Moeder.

Blaeuw Bloetten-water 's morgens / 's middags
ende 's abonds gedroncken / t'elkens een once /
supbert de Moeder / en verdrijft der selver zweeringe.

11
Soo waer Vrouwe de Moeder inwendigh rondt /
zwart / ofte deel etters heeft / die sal d'zicken twee of
drie-mael daeghs Brunellen-water / t'elckens ander-
half once / soo wordise gesondt / ende den eiter ber-
gaet / bysonder als de Vrouwe's morgens nuchteren
eenen goeden bronck daer af d'zickt.

Het Krupdt Mater is goet tegen d'onbruchtbaer-
hepd der Vrouwen / aldus gebrycht. Neemt Mater
gepulberiseert / Moeder-krupdt / ende Bboren / oock
alle dese gepoedert : Dit te samen gemenght met
Wijn / ende ingenomen / maecht de Vrouwen brucht-
baer / ende doerse lichtelijck ontfangen.

Scraps / Rosemarijn / ende Melissa / ofte File de
Grepn in water gezoden / ende daer ober gestooft /
reynicht der Vrouwen Moeder / en maechise lichte-
lijck bruchtbaer.

Maester-wortelen / of Anetum agreffe in't Larijn /
met Wijn ingenomen / reynicht den Vrouwen haer
Moeder / ende doet se lichtelijcken ontfangen.

Galenus seyd / dat hy de Berla Silvana , of Water-
wegerick / anders niet te besigen piacht / van hoor
Vrouwen die Kinderen ontfangen wilde / want dit
maecht de Vrouwen bequaem om het Mannelijck
Zaet te ontfangen / ende bebrucht te worden.

En Plaester gemaecht van Gomme Scraps-
num / ende van Myzchen-gomme / elcks eben deel /
onder malhanderen gemenght met Olpe van Ca-
millen ende Honing / ende soo op der Vrouwen Scha-
melhepd gebonden / reynicht haer de Moeder / alsoo
dat se daer na bruchtbaer wordi.

Solepe en Wijn gezoden / ende soo gedroncken /
reynicht den Vrouwen haer Moeder / ende dit
Krupdt van hen-lieden dickwils genut / maechise
bruchtbaer.

De Vrouwen van onder opwaerds beroecht met
de Wortelen van Haer-Strange / of Bercken-steert /
beneemt van hun de onbuchtbaerheyt / en maectse
buchtbaer.

De Vrouwen / en de wijfshens van den Beesten/
die daer eeten Velckonijn / ende dan met zijn weder-
paer converseert: ontfanght haestelijck / ende word
bevrucht.

Placarius. Mayrhe is goet den Vrouwen genut/
met Wijn/die geen Kinderen ontfangen/ende geerne
Kinderen soude willen hebben. Ende sy sullen hun
doch van onder opwaerds/ met Mayrhe beroechen /
ende dat sal se vruchtbaer maken.

Tormentille-wortelen in Regen-water gezoden /
ende den damp ofte roock een Vrouwe van onderen
opwaerds laten ontfangen: Ende daer na het poe-
der hier af genomen met Honingh / en een Plaester
daer af gemaect / en op haren Supch gelepdt / helpt
den Vrouwen dat se beter ontfangen moeten.

Van Gedistilleerde Wateren / dienende mede tot het voozgaende.

Alle dagen gedroncken Gedistilleert Moeder-
kruydt-water / ses of acht weken langh / 's mo-
gens ende sabonds / is heel goet den Vrouwen die
geerne een Kindt souden ontfangen.

Geel Violetten-water drie ofte vier weken ge-
droncken / smoggens / smitbaegs en sabonds / t'elckens
anderhalf once / maket den Vrouwen vruchtbaer.

Varepe ofte Toochwater / smoggens ende sabonds
gedroncken t'elckens een once / is goet den Vrou-
wen die onvruchtbaer sijn / Waer niet Knof-look
ofte Alliam in 't Latijn.

12
Twee of bytemael Rosemarijn-water gedroncken
t'elckens een half once/ certificeert de Moeder/ ende
is oock goedt om een Vrouw te vruchtbaer te maken/
als men een Badt maecht van zijn 'er Doctoren.

Om Vrouwen te Keynigen / als sy haer Bloemen hebben.

Betonen-water 's morgens ende sabonds ge-
droncken t'elckens twee oncen / supbert ende doet
hoort-komen der Vrouwen Bloemen.

Syboet-water gedroncken des morgens ende des
abonds/ t'elckens twee oncen/ supbert en purgeert de
Moeder der Vrouwen van hare Stonden.

Spilston/ ofte Dupben-herbel-water gedroncken
's morgens ende 's abonds t'elckens twee oncen /
supbert der Vrouwen Bloemen/ als sy die nutten in
dien tijdt als haer Bloemen bloeyen.

Erdtbezien-water / 's morgens en 's abonds ge-
droncken/ 2 oncen/ supbert der vrouwen kranckhepd.

Rupten-water drie of vier dagen gedroncken /
supbert wel der Vrouwen Bloemen.

Roten/ Muscaten stoppen der Vrouwen Bloe-
men / maer sy drijven die eerst sterckelijck up.

Aberoon in Wijn gezooden / en gedroncken/ pur-
geert der Vrouwen Bloemen.

Om Vrouwen lichten Arbeydt te doen hebben / in het Baren van Kinde.

Nem de Wortelen van Erdt-appelen ofte
Erdt-noten/ Fanns Portimus, of Malum Terre,
in 't Latijn / ende leghtse of blindse / aen de Heuyen
der Vrouwen/ die daer Arbeydet van Kinde/ ende sy
sal terstondt daer van berlossen ende genesen.

Dioscorides. Een Vrouwe die qualijck blijbe
Moeder worden kan/ ofte seer zwaren arbejdt heeft/
die sal men te dinccken geben Wijn / of Bier / daer
Wyboet in gezoden is / ende sy sal terstondt genesen.

Platina. Een Vrouwe die van Kinde in Arbejdt
gaet / die sal dinccken van Balsam-krupdt / dat sal
seer helpen den de Barlinge.

Een Vrouwe die in zwaren Arbejdt van Kinde
is/ die neemt van een harde Spongie / soo groot als
een Erwere / en de helpt daer af / sal se knautwen in
haren mond/ende met de andere helpt/sal men haren
Nabel bestrijcken soo sal se liehtelijck van haer Kind
schepden/ sonder grooten arbejdt: Maer Vrouwen
die Bezuecht zijn / en sullen hier af niet eeten / noch
haren Nabel hier mede bestrijcken/ 't en ware in den
rechten tijdt der Geboorte / want anders souden sy
daer groote schade af krijgen.

Gagates, of Getten-steen/dyze dagen langh in het
Water gelepdt / ende daer af gedroncken / helpt de
Vrouwen dat sy terstondt van Kinde verlost worden/
als den tijdt hunner Barlingen daer is.

Platina. Een Vrouwe die soo groote pijn ofte
smerte heeft in haer Barlinge/ende niet en mag van
der plaetse / die sal men geben Ponten-korzen met
Wijn / sy doen terstondt Varen.

Gedistilleerde Wateren /

tot den selven.

B Cronen-water gedroncken/als een Vrouwe van
Kinde in arbejdt gaet / dyze of bier oncen / soo
geneest sy te eer.

Olus, of Dorigten-krupdt-water/ als een Vrou-
we van Kinde in Arbejdt gaet / van eenen doeck in
het Water genet / en booz haren Neuse gehouden /
doet se

doet se te lichtelijcker Baren. Dit is beproeft ende
waer bevonden.

Een Vrouwe die qualijck blijde Moeder worden
kan/die dzincken van Mep-bloemen of Perck-bloe-
men-water / dat sal haer seer helpen tot de Baringe.

Een Vrouwe die in Arbejd gaet/die sal dzincken
Alleene-water/met Wyboet-water een once/ dan sal
sp eerder genesen.

Beronten-water gebzoncken van Vrouwen die in
Arbejd gaen / dri: of vier oncen / soo Baren sp te
eer / ende 't is oock goetd vooz hun selven.

Kuppen-water is goetd gebzoncken van een Vrou-
we die in Arbejd gaet/ want het drijft de Geboozte
opt/ daerom is 't den Vrouwen schadelijck/die kindt
dragen / want sp souden Baren vooz haren tijdt.

Om de Vrouwen te reynigen

van de Na-Geboozte / ofte Secundina.

Albartus. Bolepe is goetd gegeten de Vrouwen
die berispen zijn van de Woed-Vrouwen / dat
sp de na-Geboozte / Secundina / lange bp haer heb-
ben / waer mede dat menige Vrouwen dan moeten
Sterden: Ende hier om sullen de Woed-Vrouwen
soo doen/dat de Na-Geboozte Secundina in de Vrou-
wen niet te lange en blijbe / op datse in't Lijf niet en
zwellen / want als sulcks of diergelijcke onachtsaem-
hejd geschiedt ofte gebeurt/ ofte bp ignorantien ende
ontwerenthejd der Woed-Vrouwen / dan moet de
na-Geboozte ofte Secundina in der Vrouwen Lig-
chaem verbuulen en verrot worden: En daerom sal
men de Vrouwen geben Bolepe in Wijn/ ofte in haer
spijse/want sp drijft de tweede Geboozte hoortelijck opt

Avicenna. Aleum ofte Loock/ met zijnen krukde
in Wijn gezoden/ en den Wuyck daer mede bestreec-

ken / trecht upt de tweede Geboorze. Of den roock
van Looch/ de Vrouwen van onder ontfangen / sit-
tende op een gegoten Stoele / rondtomme gestopt.

Geen Violetten-bloemen in water gezoden / een
Vrouw daer af gedroncken / drijft upt de tweede
Geboorze.

Dioscorides. Caneel met water gedroncken/ drijft
upt de tweede Geboorze Secundinum.

Het sap van klepne Weeghbreen gedroncken/ drijft
upt de tweede Geboorze van de Moeder.

Gedestilleerde Wateren tot den selven.

P Oley-water is goedt gedroncken/ dze oncen/ den
Vrouwen die bersupmit zijn / als sp Baren/ ende
de na Geboorze Secundia/ hier genoegh van haer ge-
hornen is / alsoo gantschelijck als sp soude.

Groote Weeghbreen-water/ van Vrouwen gedron-
cken nae de Baringe des Kindts/ twee / of derdehalf
once / drijft upt de na Geboorze Secundiam.

Hoogh-Maluwen-water/ of Alcea, in het Latijn/
's avonds gedroncken ende 's morgens: Ofte klepne
Weeghbreen-water / t' elckens dze ofte vier oncen/
drijft upt de na Geboorze Secundiam : Ende is
ooch goedt om Venus Kinderen kups te maccken :
Ooch booz Weduwen ende Jonge Meepkens/ ende
andere diergelijcke Persoonen.

Agnus Castus , in Latijn/ Zee willige of Schaeps
ruppen is een Krupdt dat goedt is booz Onkupsche
Persoonen / soo wse dit Krupdt by hem dzaecht/ of
't Zaedt hier af/ of in-nemmt met Wijn / die begeert
geen Onkupshepd te volbrengen. Sommige Gee-
stelijcke Persoonen stropen dese Bladeren/ ofte Bloes-
men onder haer Bedde / ende des soo worden sp te
min

in te geguel in haren slape van Onkupsche Droomen: Ende soo wile dese Bladeren, of Bloemen in zijn Bedde heeft/die is seker dat hem geenen quaden wille noch begeerte der Onkupshepd toevallen sal.

Ende die dat Zaedt by hem dzaeght / is versekerd booz Onkupshepd.

Kennip-zaedt veel gegeten / verbzooght het Natuurlijck zaedt / ende bysonder in den Mannen.

Die kupsch ende supber begeert te zijn/die sal van Bosboomen-hout / maken Vater-nosters / eenen Lepel daer hy mede Cet / den Recht van zijn Mes / ende dzagen dit al by hem. Dit beneemt den quaden lust / ende maecht hem kupsch.

Wijnrupe gegeten / beneemt de quaede lusten der Onkupshepd van den Menschen.

Water verteert 't zaedt der Mannen.

Munte/Wijnrupe/en Solfer/van elchs eben veel / dit al te samen gestooten met wat Soets/en alsoo geleyt daer hem de Nature sterckt/helpt sonder twijfel.

Plinius, Coriander dichtsills gebesicht / beneemt het Onkupsch werck / ende verteert het Natuurlijck Zaedt der Mannen.

Campfer alleen geroken ofte vermenght met Rooswater / ende Sandelen / beneemt den lust ende begeerte der Onkupshepd.

Lactuca, ofte Lattoutwe dichtsills gebesicht / beneemt de Onkupshepd der Mannen ende Vrouwen / want sy is de hitte koelende.

Plinius. Die gzoote begeerte / lust / ende concupiscentie heeft tot de Onkupshepd/'t zy Vrouwen of Mannen / die sal nemen wilde Lattoutwe die in de Sonnen gebzooght is / ende pulberiseren die wel / ende byncken van dat Poeder / met warme Wijn / 't sal hem daer tegen helpen.

Porceleyn dickwils genut of gebestigt / beneemt
de Menschen haer Onkupshepd / maer het schadet
de Oogen.

Gedistilleerde Wateren /

tot den selven.

DAlle-water met Azijn gemenght / ende soo ge-
brandt / ende twee dagen's morgens nuchteren
gedroncken een once / ende oock 's abonds een once /
beneemt ende verdzijft de Onkupshepd.

Wenckel-water gedroncken sommige dagen / t'el-
kens een once / ende onder anderen d'rauch gemengt /
beneemt ende verdzijft de onkupshepd.

Des daeghs twee of drie-mael van Verbena ofte
Wierhert-water gedroncken / t'elkens een / of ander-
half once / beneemt ende verdzijft de Onkupshepd
met allen seer.

Des morgens gedroncken twee oncen / ofte twee
oncen ende een half van Rupten-water / verdzijft de
Onkupshepd.

Een once van witte Tellen-water eene Vrouw
te drincken gegeven / die seer Luxuricus is / doet haer
dat vergaen.

Septenbloed-water's morgens / 's middaeghs
en 's abonds gedroncken / t'elkens een once / is goedt
tegen de Onkupshepd.

Wooz een Vrouwe die een Dood

Kindt draeght / om dat van haer te drijven.

Beyde de Hool-worzielen / de lange en de ronde /
Gepulveriseert / ende gemenght met Myrthe /
elchs eben deel / ende daer af genomen een dragma
ofte loot / ende met warmen Wijn in-genomen / dzijft
hoode Kindt af.

Een

Een Vrouwe die by haer heeft een doode kindt /
die sal drincken Camille-bloeme / soo werd sy daer
af verlost.

Galenus. Seroentijnen kuydt drijft uyt de
Vrouwen het doode kindt. Hierom en sullen de
Vrouwen die bebrucht zijn/dit in geenderley manie-
ren besigen / dan in den tijdt der Baringe.

Dioscorides. Het Pulver van de Wortelen van
Diptam gemenght met 't sap des selben kuydts /
ende met Bpboetsap / ende daer af gemaectt Pes-
saria of Taphens/ende die geleyd in de Vrouw'lich-
heyt der Vrouwen/ ende soo drijven sy uyt het doode
kindt / ende de tweede Beboozte Secundiam.

Galenus. Vrouwen die een doode kindt by haer
hebben/die mogen een luttel van wittre Rieszwortelen
drincken / ofte als de Woziel geleydt woordt by der
Vrouwen Secreet ofte Schamelheyt/ dat drijft het
doode kindt uyt.

Galenus. Lupijnen ofte Wijckboonen gezoden /
en Wijnruyde / Tanchpeper / Marthe en Hontingh
daer onder gemenght / ende hier af een Plaester ge-
maectt / ende geleydt op der Vrouwen Schamel-
heyt / doet loopen haer Bloeme / ende drijft uyt het
doode kindt.

De schozffe of bast van Mandragora / dat Man-
neken / of Doelwortel genomen soo zwaer als een
oort stupbers zwaer is/en dat booz de Schamelheyt
der Vrouwen gedaen / ofte gebonden / brenghet haer
Bloemen / ende verbdrijft van haer dat doode kindt.

Galenus. Het zaedt van rammie Kerffe met Wijn
genut / drijft uyt het doode kindt.

Dioscorides. Rabenboer in Wijn gezoden / ende
daer af een Vrouwe gedroncken / drijft af het doode
kindt.

Squilla / ofte een **Ajupn** bereyd / ende daer af ge-
zoden met **Maerix** / ende **Ajyn** / **Wijn** en **Water** / ende
met supcher soet gemaecht / ende soo genut / brengh
den **Vrouwen** haer **Bloemen** / ende drijft upt het
doode **Kindt** : **Maer** te broegh genut doet het den
Vrouwen mis-ballen. En men magh dit **Squilla**
niet bestigen / 't en zy eerst gezoden ofte gebraden.

Gedistilleerde Wateren /

tot den selven.

En **Vrouwe** die een doode **Kindt** by haer heeft /
die sal drijcken ander-half once / of twee oncen /
Wpboet-water / soo woedt sy dat terstondt gup.

Camillen-water / acht dagen langh gebzoncken /
elcken dagh ander-half once / drijft af 't doode **Kindt** /
upt des **Moeders** **Ligchaem**.

Centorlen-water / twee of drie-mael gebzoncken /
elckens twee once / drijft af het doode **Kindt**.

Netelenwortel-water / gebzoncken 's morgens
ende 's avonds / elckens een once of ander-half / drijft
upt terstondt 't doode **Kindt**.

Gebzoncken van grobe **Sabien-water** / twee ofte
drie-mael des daeghs / elckens twee oncen / drijft
upt het doode **Kindt**.

Water van **Geneber-bezpen** / gebzoncken twee
once / drijft upt de doode en levende **Geboozte** /
daerom en sullen het geen **Vrouwen** drijcken die
Kindt dzagen.

Witte Tellen wortelen-water 's morgens ende
's avonds gebzoncken / elckens twee oncen / drijft
upt het doode **Kindt**.

Koodtwilligen-water gebzoncken / twee of drie
oncen / drijft de doode **Geboozte** upt des **Moeders**
Ligchaem.

Om een zwaermoedige Vrouw

we lustig te maken / ende is bysonder goed
voor Gehouwoede Personen.

Mester Avicenna in 't Boeck de Agricultura,
sepdt: 't Zaedt van Epe genut / maecht de
Vrouwen ende Mannen groote begeerte tot den lust
van Venus/ daerom is 't den Vrouwen en de Voed-
steren verboden te nutten/die kinderen suppen, want
't Eppen-zaedt brenghet soo grooten begeerten / ende
Onkupshepd in hen/ dat et haer Melck beneemt/ en
de kinderen daer na in groote sachte doet vallen.

Scrapio. Soete Amandelen dichtwils gebesicht /
maecht lust ende begeerte tot Venus/en vermeerdert
't Zaedt in Mannen ende Vrouwen.

Vogel-tongen-kzupdt is heet ende vochtigh in den
eersten graedt/ en des selfs Natuur is verstreckende
den lust der menschen/ende vermeerdert in haer dat
natuurlijck Zaedt / als dit kzupdt met vleesch
gezoden is / ende soo genut.

Vogel-tongen-kzupdt in Wijn gezoden / en daer
of gedzoncken / maecht lust ende begeerte in den
Menschen / ende berdyft upt den Menschen de
zware fantaspen ende Melancholpen.

Sproop gemaecht van Munten-kzupdt / en dat
dichtwils gebesicht van Mannen en Vrouwen/
maken in hun lust ende begeerlichhepd.

Wijn gedzoncken daer in gezoden zijn Wortelen
van Cozcor-loock of Knapenkzupdt / of Brandel-
kzupdt / in 't Latijn Saurion, of Testiculus Vulpis,
dien Wijn maecht lust ende begeerte tot dat werck
der Natueren.

Netelen-zaedt met Honingh gebesicht of gegeten/
brenghet de Menschen tot genegenhepd/en begeerte/
tot Venus werck.

Om

Om Vrouwen te reynigen nae

de Geboorte, die niet genoegh gereynicht en zyn.
Alle dagen van geel Tellen-water gebzoncken /
ses of seben dagen lanck verbolgende / reynicht
der Vrouwen Baringe.

Oosterclucke of langen Hoolwoortel-water 's mor-
gens ende 's abonds gebzoncken t' elckens een once/
of ander-half once / dyle of vier dagen / supbert den
Vrouwen haer Baringe.

Om Vrouwen te helpen die in 'er Baringe gebroken zyn / ende ver- forceert / met de Wateren.

Loock of Porrum-water (maer niet van Knof-
loock) is goedt voor Vrouwen die haer Scha-
melhepb na de Geboorten verforceert/ende gebroken
is / 's morgens ende 's abonds met desen Watere
gewasschen / doet dat genesen.

Een Vrouwe die in haer Kinder-Baren alsoo ge-
broken wordt / datse haer Kijne niet op houden en
kan/ die sal alle morgen / ende alle avond / dzycken
Bunellen-water/ gemenght met Rooswater / Te-
llen-water / Camillen-water / ende Wop-water /
t' elckens anderhalf once / soo sal sy genesen.

Wat de Vrouwen goedt is / die Kindt dzaeght / ende kindt supght / dat 'et dat kindt niet schadet dat sy dzaeght.

Placum of Koolbezsen water / daeghs gebzont-
ken anderhalf once / ofte twee once / soo en schadet
den kinde niet datse dzaeght / al supght sy een ander.
Dit Water alsoo gebzoncken / maecht de Vrouwen
bzolyck van moede.

17
Mant-wortel-water is goedt der Vrouwen ge-
dzoncken t' elckens een once oft anderhalf: Ende
doecken daer in genet / ende gelept op der Vrou-
wen gestwollen Moeder ofte secrete plaetse / doet die
genesen ende ontzwellen.

Byboet-water verdzijft alle gebzecken der Vrou-
wen secrete plaetse / als men se daer mede wascht.

Oosterlucfe of lange Hoolwortel-water smorgens
ende sabonds gedzoncken / ban pder Vrouwe t' elc-
kens anderhalf once / beneemt de zwellinge ende groot-
hepd des Bupcks van der Vrouwen Moeder.

Tegen de Zeerighepd der Vrouwen Schamelhepd.

Vrouwen die aen haer Schamelhepd hebben
zeerighepd oft gaten / sullen die repnigen / sup-
beren ende wasschen / met bupboom-water / soo sal
't schoon genesen.

Byboet-water verdzijft alle gebzecken der Vrou-
wen Schamelhepd / t' zj van gezwel / zeerighepd /
gaten oft anders / als men die daer mede repnigt
ende wascht.

Twee-werf daeghs met Camillen-water ge-
wasschen de gebzecken der vrouwen schamelhepd /
geneest dat.

Harba Auberi of Gods gena-krupd-water / is
goedt tegen de etinge aen der vrouwen schamelhepd /
des daeghs daer mede twee-werf gewasschen / en de
doecken daer in genet / ende daer op gelept.

Verbena oft Wserkrupd-water / is goedt tegen
de etinge oft gaten aen der vrouwen schamelhepd /
's morgens ende sabonds daer mede gewasschen /
ende

ende een doerxien daer in genet / ende daer ober
gelept.

Clapper-roosen oft roode Koozn-roosen-water is
goedt tegen de eetinge / zeerighepd / schozsthepd ende
bladeren aen der Vrouwe Schamelhepd / smozgens
ende sabonds daer mede gewasschen / ende een
doerxien daer in genet / ende daer ober gelept.

Tegen den grooten buyck der

Vrouwen / als Vrouwen zware Leden hebben /
ofte eenlge koude materie in 't Lijf hebben / ofte
heeft weedom ontrent den Nabel.

O Oberhabe of Hedera Terrestris-water / is goet
gedroncken den Vrouwen die zware Leden heb-
ben / oft een groot Lichaem / smozgens / snoenens
ende sabonds / i' elckens twee oncen / ende vier
werf des daeghs / de Leden daer mede gewezen.

Mellissa oft Moeder-kruyde-water gedroncken
des mozgens ende sabonds / ses oft acht wercken
lanck / i' elckens een once / is den vrouwen goedt die
geerne een kindt hebben. 't Is oock goedt tegen die
quaede buyck bochtighepd ende bochte materien in
den Lijbe / daer de vrouwen een grof lichaem af
krijgen.

Tegen den witten bloedt der

Vrouwen / die seer schadelijck is.

De bloemen van Heyde gestoten / ende daer onder
gemenght Mussoo / Dupsoor Dupst of Origa-
num elckis eben beel / ende Supcher half soo beel /
ende die genut gelijck een tregle / beneemt den on-
natuur.

natuurlijcken loop der Vrouwen / die men den witten
ten noemt.

't Poeder van Bloedi-steen genut met Sap van
Weeghbreen / stopst den witten ende rooden loop der
Vrouwen.

Gedestilleerde Wateren tot den selven dienende.

Een once of anderhalf once van Doof-netelen-
water / smorgens ende sabonds gedroncken is
goedt tegens der Vrouwen witten bloedt.

Mosch in Water gesoden / ende de Vrouwe daer
op geseten / ende sy van onder hun daer mede baden /
stopst hun den witten loop.

Maseleyn-water een once of anderhalf smorgens
ende sabonds gedroncken / brynght den Vrouwen
haer Bloemen / ende verdyjst den witte loop der
Vrouwen.

Wat den Vrouwen goedt is / ende waer mede sy gestercht worden / die met kinde gaen.

MArabiam of Andoren-water / is somtijds goedt
gedroncken den vrouwen die met kinde gaen /
want het consozteert de vrouwen ende sterckt het
kint.

Endibien-water gedroncken / dickwils van Vrouwen
die een kint brygen / want het consozteert se ende
sterckt se.

Herba paracelsi of Hemel-sleutel-water / twee-
werf daeghs gedroncken een once : is goedt den vrouwen
die met kinde gaen.

Wat de Vrouwen quaedt is die met kinde gaen.

En Bebruchte Vrouw die gebzaden Quee-Appelen eet / maecht 't kindt dzolijck in des Moeders lichaem / maer de vrouwe komt arbeydelijck tot'er Gebooten.

Vrouwen die met kinde gaen / ende dan veel Waters dzyncken / baren zwaerlijck ende met grooten arbeydt hare brucht.

Vrouwen / die met kinde gaen / en sullen niet dzyncken van geel Bloetten / want de kinderen krijgen daer af gebzeken / ende 't brzengt boozt den Vrouwen haer bloemen oft stonde : Maer het mach wel geschieden als 't kindt in des Moeders lichaem doodt is / of als de Vrouwen komen op de tijdt haerder Barlinge / soo mogen sy wel dzyncken van dese Bloemen / op datse Godt te eer verlosse.

Een vrouwe die met kinde gaet / ende eet Heria-spongie / die werdt het kindt quijt met perijckel haers lebens.

Holepe is quaedt gegeten booz vrouwen die kindt dzaghen / want de kinderen souden booz haren tijdt Geboren worden / met misballen der Vrouwen.

Sabina of Sabel-boom / werckt meer aen de vrouwen om haer bloeme te verwerken / dan eenigh ander krupdt :

Ende booz dzinget de Vrouwen soo sterckelijck dat sy haer bloedt af doet gaen / alsoo dat sy 't kinden doodet in des Moeders lichaem / want sy dzijft dat up. Ende hier-omme sullen sy hun hier af wachten / ende bysonder die bebrucht zijn.

Bebruchte Vrouwen sullen hun wachten booz
Supc.

Supcherp te nutten / ende booz den reuck daer af /
want van desen krupte gedroncken / repnigt de
moeder.

Brouwen die kinderen dragen / en moeten niet
eten Eppe ofte Jonckbrouwe-march / want de
kinderen souden aen 't Lijf krijgen quade on-repne
bladeren : Ende oock soo opentse de plaetsen des
Geboren kindts dat sy dragen.

Een brouwe die bebrucht is / ende veel handelt
of gaet ober de Wortelen van Eerdt-appelen of
Eerdt-noten / die soude boozt-bzengen een doot
kindt.

Gedisteleerde Wateren tot den selven.

Polepe-water gedroncken / 't zy luttel of veel / is
den brouwen quaedt die met kindt bebrucht zijn
en hindert hun seer ; want het doet dat 't kindt
on-tijdelijk geboren wordt. Ende ick hebbe dit ge-
schreven om de goede Brouwen / dat sy hem van
hinder wachten souden / hopende dat elke brouwe
haer daer booz wachten sal / want anders soude ick
na-gelaten hebben dit te schrijven.

Hedera arborea of Seven-water / of Eyckenloof-
water dzietwerf's daeghs gedroncken / t'elckens een
ontc / ende oock in anderen branck gemenght /
repnigt de blase / maer 't en is de brouwen niet
goedt.

Glas of pottagien-krupt-water / is de Brouwen
seer quaedt gebesigt die kindt dragen / want als sy
dat drincken / soo soude dat kindt daer af sterben /
ende sy soude te eerder Baren / ende sy zijn in sozge
haeres lebens. Ende hoe-wel men dat niet en be-
hoort

hoort te schrijven / nochtans behooren dat te open-
baren / om de schade te beletten die daer af komen
mochten / ende om dat elke goede Vrouwe haer
daer booz wachten soude.

Wat de Vrouwen veel Melck in hun Borsten maecht.

Het kuynde of zaedt van Dille genut van Vrouwe
die kinderen suppen / brenghet hen veel Melcks
in hare Borsten/ende bysonder als 't genut wort met
sap van Linsen / Linsen in 't Latijn.

Anijs / Dille / ende Venckel-zaedt genut van de
Vrouwen die kinderen suppen / brenghet hun veel
Melcks in haer Borsten.

Wit Mostaert-zaedt-kuynde gekoocht met Lat-
touwte of kolen / ende dat gegeten van Vrouwen oft
boedsteren die kinderen suppen / maecht hun veel
Melcks.

Venckel-zaedt is den Vrouwen goet gegeten die
kinderen suppen / want het vermeerbert de Melck
in haer Borsten.

Gedestilleerde Wateren / tot 'en selven.

Dillen-water sabonds ende smorgens gedron-
cken t' elckens twee oncen / geeft de Vrouwen
veel Melcks in haer Borsten.

Venckel-water smorgens ende sabonds ge-
droncken / t' elckens anderhalf once / thien of twaelf
dagen lanck/doet den Vrouwen ende Boedsteren veel
Melcks in haere Borsten komen.

Vrouwen die kinderen suppen ende weynigh
melcks hebben / sullen dyncken Latoutwen-water /
ende

ende haeren dzanck daer mede mengen / soo waseht
de Melck / ende 't Bloedt daer de Melck af komt.

Lellum Conballum/ Mey bloemen of Berche-
bloemen gedroncken / alle dagen anderhalf onte / ofte
twee oncen / se ven oft acht dagen lanck / is den Vrou-
wen goet die haer Melck verloren hebben / want het
doet de Melck weder wasschen ende komen.

Wat de Vrouwen de Melck doet verdzoogen.

Centa oft Winterlingh-krupdt gestooten met
bladeren ende zaed / ende daer af een plaester ge-
maecht / ende op der Vrouwen Borsten gelept / doet
de Melck daer in verdzoogen ende verteren.

Algella/ dat is Krattenkrupdt / of het zaedt gebe-
sicht van de Vrouwen / doet de Melck verdzoogen in
haer Borsten.

't Zaedt van Eppe oft Jonckvrou-marck genut /
berdzooght oock de melck.

Tegen zwerende Borsten / of Borsten die gezwollen zijn / daer de Melck in berhard is / of die gezwollen zijn van Melck / ofte overbloedigh Bloedt.

Mante gesoden / ende soo warm op harde borsten
gelept / weert ende beneemt het gezwel.

't Zaedt van Eppe of Jonckvrou-marck / genut
met het zaedt van Benckel / helpt de gezwollen Bor-
sten zweere.

't Zap van wilde Eppe met de wortel van hoog-
maluwe te samen gestooten / ende gelept op de ge-
zwol-

zwoollen Bozsten der Vrouwen/ beneemt het gezwel
der Bozsten.

Modillus/ Goudt-woztelen/ of Hondert-hoofden
woztelen gestooten ende gemenght met Wijnste/ is
goedt op der Vrouwen Bozsten gelept.

Het krupt hoe langer hoe sicker / dient wel tot
quade bladeren/ zweeringen ende gestwoollen bozsten/
die etter in hebben/ als dit krupt met zijn zaedt ge-
zoden is / ende gelijk een plaester daer op gelept.

De Bloemen van Rosemarijn sal men binden in
eenen witten doech / ende soo in Wijn zieden / ende
van dien Wijn sabonds ende smozgens gedroncken/
beneemt veel siekten ende krankheden in 't lijf / en-
de bysonder den Vrouwen aen haer Bozsten.

Inquinatus/ dat is Bilsen-krupt-zaedt gestoo-
ten en van niet Wijn gemenght / is seer goedt gelept
op de zwoerende Bozsten.

Gedistilleerde Wateren / tot den selven.

Water gebrandt met Herba Ruberti/ dat is Gods
gena/ ende des daeghs drie reysen op der Vrou-
wen Bozsten gelept/ als haer die wec doen/ oft roodt
wozden / geneest de selve.

Die mael daeghs van 't water gedroncken t' ele-
kens anderhalf onse / ende eenen doech daer in ge-
net / ende op der Vrouwen Bozsten gelept / doet de
geronnen ende geklonterde Melck ontrinnen / ende
woeder dunne wozden.

Wooz Vrouwe ende Gildkens

die een zwart / bzuu / ende teelijck vel ende lijf
hebben / om dat schoon ende wit te maechen :
Ende oock om een schoon slijngesigt te maken.

Die

Die een schoon **Lijf** ofte vel begeert te hebben / die sal gaen in eene **Badstobe** / ende wasschen de **Huyt** wel met warm **Water** / daer na false nemen 't poeder van **Ascamie** een half loot wit van een **Epe** / **Wijn** eden beel / ende bestrijcken daer mede haer **Lijf** daer sp wilt / ende dat daer aen laten tot des anderen daeghs : ende dan false weder gaen in de **Stobe** / ende wasschen dat wel af / ende als sp uyt wil gaen / soo false haer hter weder mede bestrijcken / ende laten dat dan soo aen het **Lijf** tot den derden dagh.

Ende om den derden / vierden / vijften / ende op den laetsten dagh / false doen als op den eersten dagh gedaen was. Ende al is 't dat 'et **Lijf** den eersten dagh seer leelijck ende ongeschapen is / den tweeden dagh niet soo seer / en derden dag min / ende soo boozt aen. Ende hoe de **Huyt** langer bestreken is / hoe sp schoonder ende klaerder wordt / ende blijft.

Kalck met **Rooswater** ende **Sumus Terre** / ofte **Grifcon** / of **Duybenker-del-water** gemengt / ende daer mede de **huyt** getoeben / maecht de **huyt** schoon ende gladt / ende alwaer de **huyt** zeer igh ende rappig sp soude hter af schoon worden.

De **Kreeften-oogen** zijn sonderlinge goet om de **huyt** daer mede wit te maken / aldus / **Neemt Kreeften-oogen** / ende stoot die in poeder / ende doet dat onder **Wijn** / daer na onder **Sout water** / ende mengget dat soo te samen / ende dan wordt 'et wit gelijk melck / en dan **Wijst** de **huyt** daer mede / want dit **Water** maecht de **huyt** schoon ende gladt / ende geneest die oock.

Boonen-bloemen-water maecht dat **Mensck** ende andere **Leden** schoon / ende repn / als sp hter mede gewasschen worden.

Als men de Hupt waſcht met water daer Raep-
zaede in gefoden is / maecht de Hupt gladt en ſchoon
al had de hupt oock quaede zeerighepd / Ulceratien
ofte zwoeringen.

Om een ſchoon Aenſicht te maken.

Loochwit rypnigt de hupt / ende maecht de hupt
gladt en ſchoon / daerom beſtgen dit de Vrouwen
gaerne tot haer aenſicht / in deſer maniere: Reemt
Loochwit ende menget daer onder Roos-water /
ende als het Roos-water is upt-gedzooght met dat
mengen / ſoo doet daer weder Roos-water in / alſoo
lange ende ſoo bele tot dat 't wit genoegh is / ende
wel-rieckende: maer dit ſal men in den Somer ma-
ken. Ende daer na maecht hier of pillen ende be-
ſtrijct het Aenſicht hier mede / ſoo wordt 't wit en
ſchoon.

Reemt Dragantum / ende Roos-water / ende
menget die t' ſamen met wat Camfers / ende dan
net daer in Caroen oft Boom-wolle ende beſtrijct
het Aenſicht daer mede / ende 't ſal wit / ſchoon / ende
klaer zijn.

Het aenſicht ende handen ſommige dagen met
Dimpernelle-water gewaſſchen / ende dan ſelfs
laten dzoogen ſmorgens ende ſavondis / ſoo worden
de handen en aenſicht ſchoon.

Tegen de Bleeckheyd des Aenſichts.

Nemc Boonen-b'oemen / ende leght die eenen
nacht in goeden ſtercken Wijn / dan bouſe een
luttel

het
den

ben ge

de

ren/en

dat supbi

Geel B

des Menscht
Menscht hier
schoon.

Met Gepten
schen sabonds en
ten dzoogen / maect.

Wenschel-water gedzoncken / ende h. Menscht
daer mede gewasschen of bestrecken / maecht goede
berwe / ende verklaert het Menscht / soo dat hy lange
jonck schijnt.

Werbena oft Wser kuydt-water gedzoncken / ende
doek daer mede het Menscht gestrecken / ende van
selfs laten dzoogen / maecht den persoon een goede
berwe.

Het Menscht diekwils met wit Tellen-water ge-
wasschen / ende van selfs laten dzoogen / besproept de
huyt des Menschts met getemperde roodheyt.

Met Cope Tellorum / dat is witte Tellen-wor-
ten water / het Menscht diekwils gewasschen / ver-
drijft de rimpelen des Menschts.

Tegen het opdragende Mensigt.

E Erdbezen-kuydt-water is goet voor een op-
dragende Mengesicht / en daer mede gewasschen /
doet dat vergaen.

Gept

de
act.

den
onze/
Sol-
de een
het aen-
2 soo van
roode bles-

in de
Dijp
Weken
1 eiken
gende pu...

er / bier of bijf
ende sabonds
in de raode opdra-
cht.

**Uooz Mannen die hun Na-
tuure verdrooght is van Oudhepd / of
andersints / hoe men dat beteren
sal tot proffijt der Vrouwen.**

En Man die droogh is van Natueren/ dooz sijn
Oudhepd van Jaren / ende sijn Natuurelijck
zaedt gebreck heeft / die sal nemen Vonder-baert
op Hups loock / ende leggen 'et in Septen melck / soo
lange tot dat 'et mer en melcke wel dooz-wepcht is :
Daer nae sal hy de Melck af gieten / ende zieden
dat met Doopers van Eperen / na dat hy 't krach-
tiggh hebben wil / ende hier af sal hy twee of drie
dagen vervolgende nuten / ende het sal hem weder
brenghen het natuurelijck zaedt / maer 't en is den
onbzuuchtbaren vrouwen niet goet / want 't maecht
den vrouwen niet bzuuchtbaer.

Dicht-

In wat
aem tot
dienst.
mans

erbert
t / en

tera/
ms / ende

get

Castoreum. / **I** maakt lust en begeerte :
hierom al waer een man verkout / dat hy zijn vrou-
we niet dienen en konde / sal zijn Roede met Ca-
storeum bestrijcken.

Netelen-zaedt met **Peper** gestooten / ende met **Ho-**
ningh gemenght / en soo genut / helpt de mannen te
Peerde / want 'et verht ende verwerkt de **Nature**.

Gedistilleerde Wateren die nende tot den selven.

P **Asteriskel**-wortel-water gedroncken des abonds
als men slapen gaet dize oncen / **Provocat coitum**
& multiplicat sperma.

Resta Bovis in 't **Latijn** / ofte **Wekelkruydt**-water
is goet booz den genen die sijn **Nature** verloren
heeft / geeft hem t' elckens eenen **Wepel** vol van de-
sen **Waters** / soo komt sy weder / ende wordt bequaem
tot **Venus**.

Palma Christi in 't **Latijn** / **Wanaberkruydt**-water /
smozgens ende sabonds gedroncken / t' elckens an-
derhalf once / oft twee oncen / vermeerbert de **Na-**
were / ende bzenght begeerte ende lust tot **Venus**.

Sart

once /

W

I

D

Willen-3c

hun veel steilen / maer om de on-kuyghed
 het natuerlijck zaed / maer om de on-kuyghed
 sehouwen / magh men die besigen.

't Zaed van Zeewilgen / of de Bierenen voer af
 in Water gesoden / ende de Mannelijchheid des
 Mans daer mede gewasschen / bereynt hem de
 kracht der Hoede. Dit is goet vooz vrouwen die
 een anderen seker sien / dan haer man ; ende vooz
 scrupulense Vrouwen die vier-dagen ende Hoofsel
 dagen ma/cken.

Vlooz Mannen oft Vrouwen

die Venus te veel gedient / ende hun selbe daer
 mede verczancket hebben / wat men
 doen sal om die te restaureren.

Gel Dioletten-water smorgens ende sabonds
 gedroncken / t'elkens anderhalf once / twaelf oft
 veertien dagen lanc / is goet vooz hun die Venus
 spel te veel gepheght hebben.

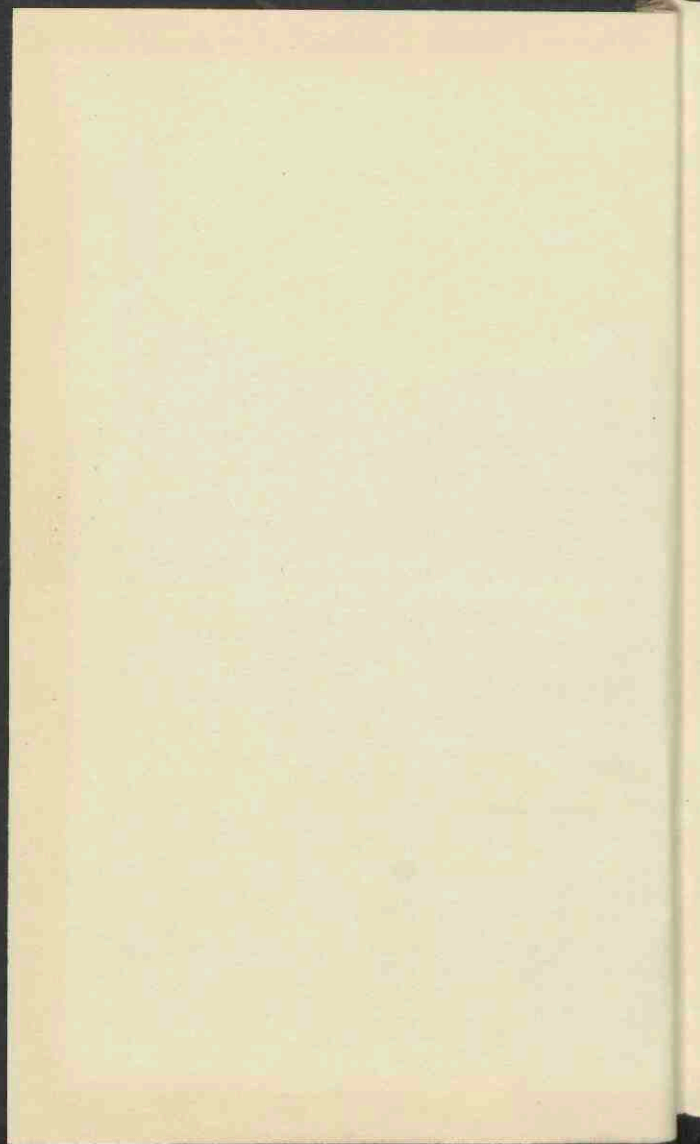
Leberkeuyd-water gedroncken sabonds ende
 smorgens / t'elkens anderhalf once / of twee oncen
 ses of acht dagen lanc verbolgende / is goet / vooz

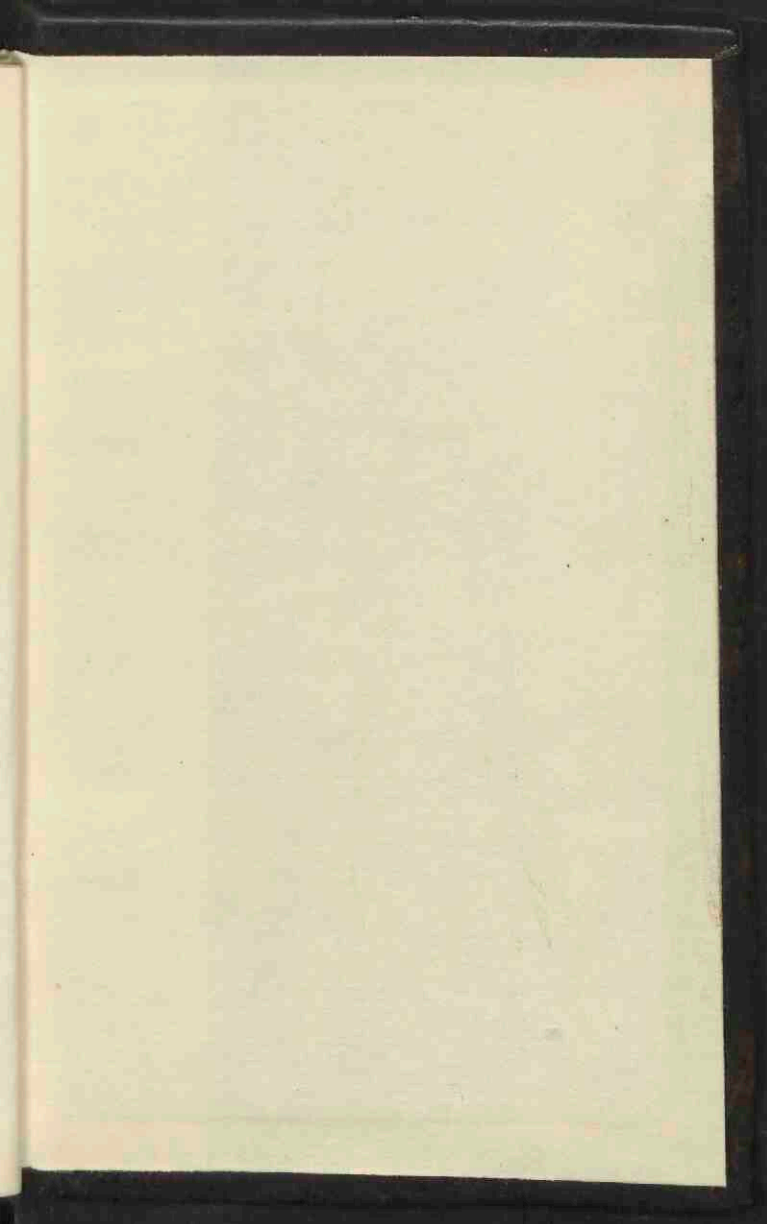
us
er
p
af
ee
by
nt
oo
el

81

te
fr
as

D
l
e
p

RA